

SLOVENSKI GEOGRAFI IN KOMISIJA ZA KRAS PRI MEDNARODNI GEOGRAFSKI ZVEZI

Ivan Gams*

Izvleček

Pisec tega članka je v obdobju od leta 1977 do leta 1982 kot vodja komisije za kraško denudacijo pri Mednarodni speleološki zvezi, pri izvajanju delovnega programa komisije, to je pri meritvah korozije z apneniškimimi tabletami na štirih kontinentih sveta, zbral skupino krasoslovcev geografov. Ti so postali leta 1984 jedro kraške delovne enote v Mednarodni geografski zvezi, imenovane sprva Študijska skupina za človekov poseg v kras MGZ. Pisec teh vrstic je lahko kot vodja jugoslovanske delegacije na skupščini MGZ leta 1984 v Parizu zagovarjal ustanovitev delovne enote za kras in leta 1988 v Sydneyu potrebo po nadaljevanju njenega obstoja. Že v času njegovega predsedovanja Študijski skupini je del vodstva MGZ zavračal posebno delovno enoto za kras z utemeljitvijo, da je krasoslovje marginalna tematika. Take očitke negira 23 letno uspešno delo te enote, ki ima zdaj ime Komisija MGZ za Trajnostni razvoj in urejanje (angl. management) kraških območij.

Key words: krasoslovje, kras, ekologija, zgodovina MGZ, Slovenija.

SLOVENIAN GEOGRAPHERS AND THE COMMISSION ON KARST AT THE INTERNATIONAL GEOGRAPHICAL UNION

Abstract

The author of the article, who was the chairman of the Commission on Karst Denudation at the International Speleological Association, gathered a group of geographers-karst researchers in the 1977–82 period, during the implementation of Commission's working programme and performing the solution measurements by means of standard limestone tablets on four continents. In 1984, the group became a core of the karst unit at the IGU, called the Study Group on Man's Impact on Karst. As a head of the Yugoslav delegation, the author of these lines could defend at the 1984 IGU Assembly in Paris the establishment of the karst unit, and at the 1988 IGU Assembly in Sydney, the necessity for its further existence. Even during his chairmanship, a part of the IGU disapproved a special working body for karst by substantiating that the karst science was but a marginal topic. Their arguments are confuted by 23 years of successful work of the Group, nowadays called the IGU Commission on Sustainable Development and Management of Karst Terrain.

Key words: Karst science, Karst, Ecology, IGU history, Slovenia.

* Akad., univ. prof. v pokoju, Ul. Pohorskega bataljona 185, 1113 Ljubljana, Slovenija.

Med pomembnejše organizacijske dosežke slovenskih geografov, ki jih v tej številki GV navaja A. Kranjc v članku Vloga slovenskih geografov v sodobnih raziskavah krasa, spada po mnenju pisca tega dodatka tudi ustanovitev posebnega krasoslovnega telesa pri Mednarodni geografski zvezi (v nadaljevanju MGZ). Njegova predhodnica je bila komisija za kras, ki je v petdesetih letih tega stoletja delovala v MGZ pod vodstvom prof. Herberta Lehmana. Tedaj ugledni nemški krasoslovci so še nekaj let vzdrževali tradicijo organiziranja mednarodnih kraškomofofoloških simpozijev, ki so se jih udeleževali tudi nekateri Slovenci (glej *Neue Ergebnisse der Karstforschung in den Tropen und im Mittelmeerraum. Geographische Zeitschrift, Beihefte, Wiesbaden 1974*). Pozneje so se geografi krasoslovci mednarodno udejstvovali predvsem v okviru Mednarodne speleološke zveze, posebno v njeni komisiji za kraško denudacijo. Podpisani je na mednarodnem speleološkem kongresu v Sheffieldu leta 1974 predlagal in po sprejetju vodstva komisije tudi prevzel izvedbo mednarodne primerjalne meritve kemične erozije (kraške denudacije) s pomočjo standardnih tablet iz apnenca iz lipiškega kamnoloma. Sodelavci pri tej raziskavi so sestavljali glavnino krasoslovnega delovnega telesa, ki ga je Mednarodna geografska zveza osnovala leta 1984 v Parizu.

Ustanovitvi tega telesa za krasoslovje pri MGZ sta botrovali dve srečni okoliščini. Konec leta 1983 je Slovensko geografsko društvo (zdaj Zveza geografskih organizacij Slovenije) v komiteju za geografijo SFRJ zastopal pisec teh vrstic in bil v njej edini krasoslovec. Na seji, ki je morala izoblikovati predlog za nadaljevanje starih in ustanovitev novih delovnih teles MGZ, je komitej sprejel njegov predlog za ustanovitev posebnega telesa za kras, in ga tudi predlagal za vodjo. Ker tedanji predsednik komiteja prof. dr. Dušan Dukić ni imel sredstev za prevajanje v angleščino, je prepustil izdelavo utemeljitve piscu teh vrstic. Ta je kot vodja jugoslovanske delegacije moral zagovarjati jugoslovanski predlog na skupščini MGZ leta 1974 v Parizu. Namesto predlagane komisije je skupščina, na kateri je predsedstvo MGZ predlagalo zmanjšanje delovnih teles, ustanovila študijsko skupino za človekov poseg v kras. To naj bi naslednja skupščina lažje ukinila, ko bi začela izvajati v Parizu sprejet sklep o zmanjšanju delovnih teles.

Druga srečna okoliščina je bila v tem, da je podpisani tudi na naslednjem mednarodnem geografskem kongresu, ki je bil v Sydneyu leta 1978, vodil maloštevilno jugoslovansko zastopstvo. Z osebnimi razgovori z vodji nacionalnih delegacij in njihovimi podpisi je uspel prepričati predsedstvo MGZ o pomembnosti obstoja kraške skupine, zato je bilo v skupščini tudi izglasovano podaljšanje njenega delovanja. Ker od slovenske (republiške) raziskovalne skupnosti pisec teh vrstic ni prejemal dovolj pomoči za uspešno vodenje skupine, je v Sydneyu predlagal novega predsednika — prof. dr. U. Saura iz Padove.

Na prvem rednem simpoziju Študijske skupine MGZ z naslovom Človekov vpliv na kras leta 1987 v Postojni, smo zaradi finančne krize v kateri je bila takratna država, zbrali le okoli 50 tujih in nekaj domačih krasoslovcev. Oddelek za geografijo FF v Ljubljani je izdal zbornik predavanj (urednik J. Kunaver) z 21 referati, skupno

z Inštitutom za raziskovanje krasa ZRC SAZU v Postojni pa tudi ekskurzijski vodič (205 strani) po Dinarskem krasu do Črne gore. Čeprav je knjiga *Man's impact on karst — Guide book* (Ljubljana 1987) najtemeljitejši novejši kraškomorfološki opis Dinarskega krasa, v jugoslovanski strokovni javnosti ni vzbudil pričakovanega zanimanja, slovenska pa mu je najbrž zamerila, da je bil objavljen zgolj v angleščini.

Z leti pa se je strokovnih posvetov v organizaciji prvotne Študijske skupine, ki se je leta 1982 preimenovala v komisijo MGZ, udeleževalo vedno več krasoslovcev in raslo je tudi število prireditev, ki jim je bila komisija samo pokrovitelj. Zbornik konference o spremembah v kraškem okolju leta 1991 v Padovi obsega že 414 strani. Več njegovih študij je ponatisnila mednarodna revija *Catena* (Supplement 25, Cremlingen, 1993, str. 59–98). Ob povezovalni vlogi komisije se je v svetovnem krasoslovju uveljavilo več zunajevropskih institucij s sposobnimi geografi, npr. v Avstraliji, na Kitajskem in v Kanadi (Hamilton). Vidno se je uveljavila Japonka Kazuko Urushibara-Yoshino, ki je pedogeografsko zanimanje razširila na krasoslovje med dveletnim strokovnim izpopolnjevanjem na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Po pooblastilu kraške komisije MGZ, po letu 1944 izdaja vsakoletno bibliografijo novih krasoslovnih objav (*Newsletter on Annotated Bibliography*, univerza v Komazawi). V Evropi imajo v krasoslovju vidno vlogo univerzitetni geografski inštituti v francoskem Aix-en-Provence (njegovi sodelavci v imenu francoskih federacij za speleologijo in za krasoslovje redno izdajajo revijo *Karstologia*, kjer sodelujejo tudi tuji krasoslovci), v Sosnowiecu na Poljskem, v Padovi, in do upokojitve M. M. Sweetingove tudi v Oxfordu.

Kranjčev članek o vlogi slovenskih geografov v sodobnih raziskavah krasa je treba dopolniti z navedbo, da postaja *Acta carsologica* po zaslugi urednika Andreja Kranjca vedno bolj tudi mednarodna revija. Trije geografi krasoslovci z Inštituta za raziskovanje krasa ZRC SAZU v Postojni prispevajo zadnja leta pomemben delež pri organizaciji vsakoletne "kraške šole" in drugih mednarodnih zborovanj, referate s teh tečajev in simpozijev pa, pretežno v angleščini, objavljajo v *Acti carsologici*. Mednarodna uveljavitev postojnskega inštituta je do neke mere nadomestila praznino po ukinitvi Geografskega inštituta Češkoslovaške akademije znanosti v Brnu, ki je dolga leta izdajal revijo *Studia carsologica*. Andrej Kranjc, ki je postal leta 1996 član komisije MGZ s sedanjim imenom *Trajnostni razvoj in upravljanje* (angl. *management*) s kraškimi področji, nadaljuje tradicijo, po kateri so ves čas obstoja kraškega telesa pri MGU v njem bili zastopani slovenski geografi kot predsednik ali člani (vseh članov je le 8 do 10, dopisnih pa mnogo več).

Nekateri v vodstvu MGZ so kraško delovno telo od nekdaj odklanjali s trditvijo, da je krasa po svetu premalo in da je zato krasoslovna tematika za MGZ marginalna. Prizadevanja, da bi v okviru kraške komisije izdelali boljši pregled obsega kraškega ozemlja po svetu, žal niso rodila uspeha. Za taka načrtna dela namreč delovna telesa MGZ niso primerna. O deležu kraškega površja po svetu obstojajo zato še vedno samo ocene. Spričo doseženih uspehov pa zagovorniki zmanjšanja števila delovnih

teles v MGZ, kraške komisije na geografskem kongresu na Nizozemskem leta 1996 niso poskušali ukiniti, ampak so jo organizacijsko povezali s sorodnimi.

Neglede na to kakšna bo prihodnja organizacija, bo za krasoslovje zainteresirana skupina geografov ostala še naprej močna. Njeni člani že zdaj sodeluje tudi v Mednarodni speleološki zvezi, v mednarodni zvezi geomorfologov in mednarodni zvezi kvartarologov. Če bi kraška skupina v MGZ izgubila sedanjo krovno organizacijo, jo bo lahko poiskala drugje.

Summary

The Study Group on Man's Impact on Karst as the initial phase of the later Commission on Karst was established during the International Geographical Congress at Paris in 1984, on the proposal made by the Yugoslav National Geographical Committee. The latter also nominated its Slovenian member for the first chairman of the Commission. Being the head of the Yugoslav team at the geographical congresses at Paris and at Sydney (in 1988), he had the opportunity to convince the heads of other national delegations about the need to have a karst body within the International Geographical Union. As a former chairman of the Commission on Karst Denudation at the International Speleological Union, he gathered through the study of solution by means of the standard limestone tablets, the geographical researchers who formed a core of the new karst unit at the IGU. The Study Group from Paris, which has recently been renamed the Commission on Sustainable Development and Management of Karst Terrains has given new dimensions to the karst science by establishing certain interrelations between the nature and a man in different karst areas of the world.